

Bernhard Roopa

Haljala kunagise kultuurikeskuse hariduslikkus elus oli aastail enne Esimest maailmasõda juhtiv koht Metsiku küla noorukile, kelle välimatu tegevuse üheks tulemuseks oli haridustöö juhtimine marksiistlikesse roopaisse. Ta hakkas alla paistma Eestimaa Rahvahariduse Seltsi Haljala haruseltsi töös 1908. aastal.

Bernhard Roopa (1888—1916) isa Jaagup Roopa (1857—1932) oli pärit Pajmest. Ta oli ostmud aialkese Allika talu paar kilomeetrit Haljala—Võsu teest. Talutööga tuldi toime oma perekonnaga. Võsu suvituskoha vajadusi arvestades pöörati peatähelepanu redvilliale ja karjale. Selle talu noonedki olid erandlikud: nii rehest jahusolev elumaja kui ka kõrvalised hooned olid ehitatud oma maal käsiväest sanglepast. Aed oli nii suur, et seal korraldati hiljem hariduseltsi pidusid. Jaagup Roopa oli koos T. Prüllil, J. Treiberil ja J. Walteriga Metsiku-Salaste vanu haridustegelasi, omaaegne Eest. Klilameeste Seltsi liige.

Bernhard Roopa oli perekonna ainus ellujäänud laps. Oma aja rahuldava hariduse sai ta Päämiste ministriumikoolis, kuid iseõppija oli ta olnud juba kooliajal, sest tundis huvi eriti keelte vastu. 1904. aastal avaldas ta «Lindas» E. Turgenevi «Varblase», kuid ka Juhani Aho «Ajasti» tõlke; ta oli raamatute järgi soome keelt õppinud. Järgmistel aastatel avaldas ta ajalehtedes ilukirjanduse tõlkeid, mis näitasid nii head maitset kui ka ideoloogilist selgust (H. Chr. Andersen, Kurt Elsnér, Octave Mirbeau, Strindberg, Müllatull). Kaastööd tegi ta peamiselt «Sõnumetele», «Õigusele» ja «Meie Kodumaale».

Edasiõppimine kavatsetud kujul ei õnnestunud. Selleks ei olnud talu küllalt jõukas. Talutöö teda siiski palju ei koormanud ja ta peamiseks tegevuseks oli suviti töiduainete vedu Võsule. Ta soetas endale üsna suure raamatukogu, milles olid ülekaalus vahest saksa keelsed raamatud. Tema erakordset huvi marksismi vastu näitab juba see, et ta oli tuntud saksa ajakirja «Die neue Zeit» tellija. Ajakiri oli Eestis üsna haruldane. Roopa omaaegne lähim sõber, tol ajal Sagadi õpetaja Johannes Weinmann (hiljem Väinaste) nimetab teda õigusega oma aja kommunistlikuks nooreks. Mingisse parteiorganisatsiooni ta ei kuulunud.

«Kõneles ta vabalt ja sujuvalt, leides ilma vaevata vajalikku argumentatsiooni. Kuid tema esinemises puudusid avaliku kõnemehe žestid ja intonatsioon. Ta sobis pigemini õlikooli kateedrisse kui mõne kongressi tribüünile.» Huvi enamliku ajakirjanduse vastu avaldub tema kirjas Narva «Töö Häälale», mis on säilinud. Seesama kiri aga kinnitab, et ta oli Ameerika «Uue Ilma» kaastöeline. Eestis leiduvad «Uue Ilma» aastakäigud on väga puudulikud, kuid sealgi võiks nimetähtede R. B. tagant välja lugeda B. Roopa kaastööd. Selle eest aga levitas ta oma ümbruses seda Vene riigis keelatud lehte. Aastail enne Esimest maailmasõda oli Metsikus ja Annikveres mitmeid «Uue Ilma» tellijaid — lehte saadeti kirjadena kinnistes ümbrikes. (Käesoleva loo kirjutaja võis Vihula ministriumikoolis — nüüdses Annikvere koolis — aastatel 1913 ja 1914 õppides lugeda «Uut Ilma» oma naabri kingsepp Villem Vilbergi juures. Tema kinnituse järgi tellitud ümbrusesse mitu eksemplari, tellimisrahad saanud ära B. Roopa.) Sõja ajal lõpetas sõjatsensor kirjade avamisega lehe kohaletulaku.

1909. aastal läks B. Roopa Peterburi keskkoolikursustele. Keskkooli lõpetada tal ei õnnestunud, tõenäoliselt põdemise pärast (lõhkuma hakanud hobune viskas ta vänkrist mäha ja ta oli kaua haige). 1916. aastal võeti B. Roopa sõjaväkke. Ta langes juunikuus, arvatavasti oma esimeses lahingus.

Kohalikkude haridustöösse on B. Roopa jäänud sügavaid jälgi. Kui Eestimaa Rahvahariduse Seltsi Haljala haruseltsis pidasid Liiguste ministriumikooli õpetajad küll paar aastat plaane, kuid tegudeni ei jõudnud, siis B. Roopa võttis asja suure energiaga käsile. Katsetati mitmeti. Esiteks loengutega, kuid kriisiülema lube oli väga raske saada ka siis, kui loengu venekeelne konsept oli esitatud. Siis hakati raha koguma ja raamatuid ostma peamiselt näitemängude abil. Jällegi ei andnud kriisiülem lube avaliku raamatukogu avamiseks, kuid liikmetele määratud kogu tarvis tuli lube omagi. Sellest määrusest ei peetud aga kinni, sest tegelikult oli raamatukogu tervele ümbrusele avatud. See asus Sagadi koolimajas ja tegutses seal ka siis, kui senine õpetaja J. Weinmann läks Peterburi edasi õppima ja Ka-

lulas Kolmepäeva talus õeste Linda ning Lilli Petersoni hoolde. Kogu kasvatati laenupunkt. Kogu kasvatati aja jooksul üsna suureks. Tolleaegsed noored mäletavad seda kui oma tähtsaimat lugemisallikat (P. Palvar Karulas). Olgugi et sõda paljusid asju tõkestas, töötas raamatukogu igatahes 1917. aastani.

Nii juhtuski, et 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni järel tõusid maatööraha organisatsioonid ning poliitilised juhtijad senise hariduseltsi ridadest. Just Karulas hakkasid silma paistma kaks enamlikku perekonda: Kolmepäeva Petersonid ja Andrese Uukaredad. Uukaredatest üks viimaseid, Joosep Uukareda, oli küll Soome põllutöökoolis õppides välja pool äratust saanud, teised aga ainult lugemise varal uteks sündmusteks valmistunud.

NIGOL ANDRESEN